

Η Ποινική ευθύνη του επιβλέποντος μηχανικού για ανθρωποκτονία και σωματική βλάβη εξ αμελείας κατά την ελληνική νομοθεσία

υπό Χρίστου Χ. Μυλωνόπουλου
Καθηγητή Ποινικού Δικαίου
Πανεπιστημίου Αθηνών

1. Η δομή του εξ αμελείας εγκλήματος και η σημασία της για την ποινική ευθύνη μηχανικού

Είναι γνωστό, ότι η διάταξη του άρθρου 28 ΠΚ για την αμέλεια («από αμέλεια πράττει όποιος από έλλειψη της προσοχής την οποία όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλει είτε δεν πρόέβλεψε το αξιόποιο αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του είτε το πρόβλεψε ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δεν θα επερχόταν») παρέχει έναν μερικό ορισμό της έννοιας της αμέλειας, καθόσον την αντιμετωπίζει μόνον ως μορφή υπαιτιότητας, ως δηλ. εσωτερική *ψυχική στάση* του δράστη. Σήμερα, ωστόσο, έχει παγιωθεί η αντίληψη, ότι σε αντίθεση προς το δόλο, βασικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι η *απόφαση* προσβολής ενός εννόμου αγαθού, ο λόγος τιμώρησης της αμέλειας έγκειται στο ότι ο δράστης κατ' ανάγκη διέπραξε και κάποιο εμφανές και κοινωνικά μη ανεκτό εξωτερικό σφάλμα, δηλ. δεν επέδειξε την απαιτούμενη επιμέλεια ως προς το έννομο αγαθό που τελικά προσέβαλε, ή, με άλλα λόγια, επέδειξε *«αφροντιστία»* ως προς αυτό (*Χωραφάς, Ποινικόν Δίκαιον, τ. Α', έκδ. Θ' [επιμέλεια Κ. Σταμάτη], 1978, 276, Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, τ. Ι, 2^η έκδ., 2005, 309*).

Είναι λοιπόν προφανές ότι η «αφροντιστία» αυτή δεν είναι δυνατόν να συνίσταται μόνον σε μια μορφή υπαιτιότητας, δεν περιορίζεται δηλ. σε μια εσωτερική στάση (την έλλειψη προσοχής ή σύνεσης), αλλά για να υπάρξει πρέπει να εκδηλώνεται και αντικειμενικά. Διότι αλλιώς όχι μόνον δεν μπορεί να διαγνωσθεί αλλά και δεν νοείται καν. Πράγματι, δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουμε ότι ο δράστης υποκειμενικά δεν επέδειξε την προσοχή που όφειλε προς το έννομο αγαθό, αν αυτός δεν έθεσε αντικειμενικά και κάποιον κίνδυνο για αυτό. Τυχόν τιμώρηση εκείνου, που αντικειμενικά συμπεριφέρθηκε μεν επιμελώς, κατά τύχη όμως προκάλεσε αιτιωδώς ένα αξιόποιο αποτέλεσμα, συνιστά εφαρμογή *αντικειμενικής ευθύνης* και δεν μπορεί

να γίνει δεκτή στο πλαίσιο του κράτους δικαίου. Συμπεριφορά που διεξήχθη επιμελώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εκφράζει οποιαδήποτε αφροντιστία ως προς το έννομο αγαθό και επομένως δεν μπορεί να είναι φορέας απαξίας και αποδοκιμασίας από την έννομη τάξη.

Γι' αυτό και σήμερα¹ έχει πλέον επικρατήσει η άποψη, ότι η αμέλεια έχει διπλή υπόσταση, όχι μόνον υποκειμενική αλλά και αντικειμενική: αντικειμενικά μεν αυτή συνίσταται στο ότι ο δράστης δεν κατέβαλε την επιμέλεια που απαιτείτο για ν' αποφευχθεί το τελικά επελθόν αποτέλεσμα, υποκειμενικά δε στο ότι δεν κατέβαλε την προσοχή ή σύνεση που μπορούσε και όφειλε σύμφωνα με τις ατομικές του ικανότητες να καταβάλει (Ανδρουλάκης, όπ. παρ. 309 επ., ο ίδιος, Η εξωτερική αμέλεια, ΠΧ Κ (1970) 93, Βασιλακόπουλος, Τιμη Ανδρουλάκη 2003, 64 επ., Καϊάφα-Γκμπάντι, Εξωτερική και εσωτερική αμέλεια στο ποινικό δίκαιο, 1994, Μαγκάκης, Ποινικό Δίκαιο, Διάγραμμα Γενικού Μέρους, έκδ. Γ', 1984, 289, Μυλωνόπουλος, Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα, 1984, 195 επ., Σοφός, ΣυστΕρμΠΚ αρθρ. 28 αρ. 8 επ., Πλημμ Καρδ. 108/1966 ΠΧ ΙΣΤ 91966 προτ. Κ. Σταμάτη). Μόνον αν διαπιστωθεί η εξωτερική πλευρά της αμέλειας μπορεί, στη συνέχεια, να ερευνηθεί ο δικαστής και αν ο δράστης φταίει, αν δηλ. βάσει των ατομικών του ικανοτήτων μπορούσε να αποφύγει το αποτέλεσμα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο αρθρ. 28 ΠΚ.

Την αντικειμενική αυτή πλευρά της αμέλειας δεν αγνοεί κατά κάποιο τρόπο και ο ποινικός μας κώδικας, που σε ορισμένες διατάξεις μεταχειρίζεται την αμέλεια ευθέως ως μορφή συμπεριφοράς. Βλ. π.χ. αρθρ. 423, 432 περ. γ', 434 περ β' ΠΚ που τιμωρούν και όποιον «γίνεται υπαίτιος οποιασδήποτε αμέλειας από την οποία μπορεί να προκύψει βλάβη σε άνθρωπο ή ξένο πράγμα» (Ανδρουλάκης, όπ. παρ. 311).

2. Η αντικειμενική υπόσταση του εξ αμελείας εγκλήματος αποτελέσματος

Με βάση τις παραπάνω σκέψεις σήμερα γίνεται πλέον δεκτό ότι στην αντικειμενική υπόσταση του εξ αμελείας εγκλήματος αποτελέσματος ανήκουν τα εξής στοιχεία (Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, 303):

1. Επέλευση αποτελέσματος

¹ Σε αντίθεση προς παλαιότερες αντιλήψεις που θεωρούσαν την αμέλεια αποκλειστικά ως μορφή υπαιτιότητας, βλ. π.χ. Χωραφά, όπ. παρ. 276, Κατσαντώνη, Η αμέλεια εν τω ποινικό δικαίω, 1963.

2. Αντικειμενική παραβίαση ενός καθήκοντος επιμέλειας («εξωτερική» αμέλεια, objektive Sorgfaltswidrigkeit)

3. Αντικειμενική δυνατότητα πρόβλεψης του αποτελέσματος (προσφορότητα της πράξης ως προς το αποτέλεσμα, objektive Vorhersehbarkeit)

4. Αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος

5. Συνάφεια κινδύνου μεταξύ της παραβίασης του καθήκοντος επιμέλειας (πλημμελούς συμπεριφοράς) και του αποτελέσματος .

Με άλλα λόγια, η αντικειμενική υπόσταση του εξ αμελείας εγκλήματος αποτελέσματος περιέχει και πρόσθετα *άγραφα* στοιχεία, η ανεύρεση των οποίων απαιτεί μία *πρόσθετη αξιολόγηση* εκ μέρους του δικαστή. Ο τελευταίος *καλείται να διακριβώσει τον κανόνα επιμελείας που διέπει την υπό κρίση δραστηριότητα προκειμένου να διαπιστώσει στη συνέχεια αν αυτός παραβιάστηκε*. Όπως δε είναι γνωστό η προσθήκη επί πλέον *άγραφων* στοιχείων στην α.υ. δεν παραβιάζει την αρχή n.c.n.p.s.l. αλλά και την ενισχύει, αφού θέτει πρόσθετα εμπόδια στην επιβολή της κύρωσης (Πρβλ. *Jescheck-Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5.Auf., 1996 § 54 I.3, Μυλωνόπουλος, όπ. παρ., 303*).

Ειδικότερα:

2.1. Η αντικειμενική παραβίαση ενός καθήκοντος επιμέλειας (εξωτερική αμέλεια) ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος. Σύμφωνα με τη θεμελιώδη αρχή *impossibilia nulla est obligatio*, η προστασία των εννόμων αγαθών μπορεί να επιτευχθεί μόνον στο πλαίσιο του ανθρωπίνως δυνατού. Γι' αυτό και *ο κανόνας δικαίου δεν νοείται και δεν μπορεί να απαιτεί την αποφυγή ενός αντικειμενικά αναπόφευκτου αποτελέσματος* (Μυλωνόπουλος, όπ. παρ., 303).

Τυχόν τιμώρηση του δράστη, αντιθέτως, για *αντικειμενικώς αναπόφευκτο* αποτέλεσμα, θα εσήμαινε αποδοχή αντικειμενικής ευθύνης για το *τυχαίο* και το *απρόβλεπτο*. Ένας τέτοιος κανόνας θα απαιτούσε τα αδύνατα από τους κοινωνούς και επομένως δεν θα ήταν δεσμευτικός (=δεν θα ίσχυε). Γι' αυτό και η αντίθεση προς τον πρωτεύοντα κανόνα δεν μπορεί να νοηθεί *χωρίς παραβίαση καθήκοντος επιμέλειας* ως προς το προσβληθέν έννομο αγαθό. Η προσβολή, λοιπόν, της αντικειμενικά οφειλόμενης επιμέλειας («εξωτερική αμέλεια») αποτελεί *ουσιώδες στοιχείο* της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος (Μυλωνόπουλου, Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα, 196).

2.2. Η συνάφεια κινδύνου μεταξύ της παραβίασης του καθήκοντος επιμέλειας (πλημμελούς συμπεριφοράς) και του αποτελέσματος ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος.

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, εφόσον ο κανόνας επιμελείας αποσκοπεί στην αποφυγή εγκληματικών αποτελεσμάτων μέσω της ανθρώπινης συμπεριφοράς, δεσμεύει (=ισχύει) μόνον όταν η τήρησή του καθιστά δυνατή την αποφυγή του εκάστοτε αποτελέσματος. Κατ' άλλη διατύπωση: μόνον όταν το αποτέλεσμα είναι αντικειμενικά αποφευκτό δεσμεύει ο κανόνας επιμελείας (*Jakobs*, Teheran-Beiheft 29, ο ίδιος, Studien zum fahrlässigen Erfolgsdelikt, 141).

Αν επομένως το αποτέλεσμα που προκλήθηκε αιτιωδώς από την αντικειμενικά πλημμελή συμπεριφορά του δράστη, η οποία και ήταν πρόσφορη να το προκαλέσει, ήταν παρά ταύτα in concreto αντικειμενικά αναπόφευκτο (= θα επήρχετο ακόμη και αν ο δραστής είχε φερθεί επιμελώς) δεν νομιμοποιείται η Πολιτεία να επιβάλει ποινή διότι δεν ματαιώνεται ο σκοπός του καθήκοντος επιμελείας (*Ulsenheimer*, Pflichtwidrigkeit und Erfolg, 144). Με άλλα λόγια: όταν το έννομο αγαθό δεν μπορεί να προστατευθεί (=επειδή η προσβολή του είναι αναπόφευκτη), δεν έχει νόημα και να απαιτείται σύννομη συμπεριφορά ως προς αυτό. Το αποτέλεσμα πρέπει επομένως να οφείλεται στην αντικειμενική παραβίαση του καθήκοντος επιμελείας (*Binavince*, Die Vier Momente der Fahrlässigkeit, 1969, 52, *Engisch*, Untersuchungen über Vorsatz und Fahrlässigkeit, 1930, 316, *Schönke-Schröder-Cramer/Sternberg-Lieben*, Strafgesetzbuch, Kommentar, 27. Aufl. 2006, § 15 αρ. 160 επ., *Kahrs*, Vermeidbarkeitsprinzip, BGH St 11, 1, *Ανδρουλάκης* όπ. παρ., 313, *Μαγκάκης*, όπ. παρ., 313 επ.).

Κατά συνέπεια δεν αρκεί αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της συμπεριφοράς και του αποτελέσματος κατά τη θεωρία του ισοδυνάμου των όρων αλλ' απαιτείται, επί πλέον, το αποτέλεσμα να συνιστά πραγμάτωση εκείνου ακριβώς του κινδύνου που έθεσε ο δράστης με την πλημμελή συμπεριφορά του, δηλ. του κινδύνου που δεν θα είχε δημιουργηθεί αν είχε συμπεριφερθεί επιμελώς. (κατ' ακριβολογία: εκείνου ακριβώς του εγγενούς στην πλημμέλεια της συμπεριφοράς κινδύνου που υπήρξε και ο νομοθετικός λόγος απαγόρευσης της συμπεριφοράς). Μεταξύ δηλ. της παραβίασεως του αντικειμενικά οφειλόμενου καθήκοντος επιμελείας και του αποτελέσματος, απαιτείται συνάφεια κινδύνου (Risikozusammenhang), η οποία έτσι αναδεικνύεται σε αυτοτελές στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος πλάϊ στην αιτιότητα (*Engisch*, Kausalität 68, *Ulsenheimer*, JZ

1969, 364, 367, *Engisch*, Kausalität 65, 67, 69, *Rudolphi* SK 2005 αρ. 57 προ § 1, *Burgstaller*, Das Fahrlässigkeitsdelikt im Strafrecht, 1974, 96 επ., *Μωλωνόπουλου*, Τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα, 204).

Το αποτέλεσμα είναι έργο του δράστη μόνον εφόσον αυτός μπορούσε αντικειμενικά να το αποφύγει. Άλλωστε και ο συγκεκριμένος κοινωνός *οφείλει* να αποφύγει μόνον τα αποτελέσματα εκείνα που ο αποδέκτης των κανόνων *μπορεί* να αποφύγει. Αν, αντίθετα, η αποφυγή του αποτελέσματος υπερτείνει το δύνασθαι του μέσου κοινωνού το αποτέλεσμα δεν είναι αντικειμενικά αναπόφευκτο και επομένως δεν μπορεί να γίνει λόγος ούτε και για αντικειμενικό καταλογισμό. Π.χ. αν ο μηχανικός Α ανεγείρει μια οικοδομή κατά παράβαση των κανόνων επιμελείας, αυτή δε καταρρεύσει από σεισμό στον οποίο δεν θα άντεχε ούτε ένα επιμελώς χτισμένο κτήριο, δεν υπάρχει συνάφεια κινδύνου.

Αν, επομένως, το αποτέλεσμα θα είχε επέλθει ακόμη και αν ο υπό κρίση δράστης είχε συμπεριφερθεί επιμελώς, δεν είναι *αναπόφευκτο* και επομένως δεν οφείλεται στην εκ μέρους του αντικειμενική παραβίαση του καθήκοντος επιμελείας. Στην περίπτωση αυτή δεν πληρούται καν η αντικειμενική υπόσταση του εξ αμελείας εγκλήματος. Πρόκειται για τις περιπτώσεις της λεγόμενης *νόμιμης εναλλακτικής συμπεριφοράς* (*rechtmässiges Alternativverhalten*, *Engisch*, Kausalität 1931, 67, *Erb*, *Rechtmässiges Alternativverhalten und seine Auswirkungen auf die Erfolgszurechnung im Strafrecht*, 1991, 70, Schönke –Schröder-Cramer-Sternberg/Lieben § 15 αρ. 156, *Wessels-Beulke*, Strafrecht, Allgemeiner Teil I., 5. Aufl. 2004, § 15 αρ. 678, *Jescheck-Weigend* § 55 II 2b, *Toepel*, Kausalität und Pflichtwidrigkeitszusammenhang beim fahrlässigen Erfolgsdelikt, 1992, 100, BGH St 11, 1, 33, 61).

3. Η ελληνική νομολογία επί του εξ αμελείας εγκλήματος

Για την στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος εξ αμελείας αξιώνεται *ρητώς* σε όχι λίγες περιπτώσεις από την *ελληνική νομολογία* *αντικειμενική παραβίαση ενός καθήκοντος επιμελείας και αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ αυτής και του αποτελέσματος*. Βλ. π.χ. ΑΠ 958/1981, ΠΧ ΛΒ (1982) 239, ΑΠ 264/2006, ΠοινΛογ 2006, 189 (190) («υπάρχει ευθύνη του ιατρού» όταν «το αποτέλεσμα...οφείλεται σε *παράβαση των κοινώς αναγνωρισμένων κανόνων της προσοχής* (sic)...και η ενέργειά του αυτή δεν ήταν σύμφωνη με το *αντικειμενικώς επιβαλλόμενο καθήκον επιμέλειας*»), ΑΠ 290/2004, ΠοινΛογ 2004, 331, ΑΠ

2432/2003, ΠοινΛογ 2003, 2582, ΑΠ 2451/2003, ΠοινΛογ 2003, 2608 (2610), ΑΠ 123/2003, ΠοινΛογ 2003, 166, ΑΠ 1526/2004, ΠοινΛογ 2004, 1881 (1882), ΑΠ 1073/2003, ΠοινΛογ 2003, 1158, βουλ ΑΠ 1456/2003, ΠοινΛογ 2003, 1603. Πρβλ. ακόμη ΑΠ 396/2004, ΠοινΛογ 2004, 423 (απαιτεί σαφήνεια ως προς την αιτία της αμελούς συμπεριφοράς δηλ. ποια ήταν η πλημμέλεια της συμπεριφοράς), ΑΠ 1863/2004, ΠοινΛογ 2004, 2286, ΑΠ 1999/2004, ΠοινΛογ 2004, 2392, 2394, ΑΠ 2452/2003, ΠοινΛογ 2003, 2611 (πρέπει να αναφέρονται με σαφήνεια οι παραλείψεις του κατηγορούμενου που συνετέλεσαν στο ατύχημα [ως «παραλείψεις νοούνται προφανώς οι παραβάσεις του αντικειμενικού καθήκοντος επιμελείας, αφού ως γνωστόν η παράλειψη δεν έχει αιτιώδη ισχύ]), ΑΠ 317/2003, ΠοινΛογ 2003, 289, ΑΠ 1544/2003, ΠοινΛογ 2003, 1671.

4. Πηγές άντλησης των κανόνων επιμελείας

Εκ του συνόλου των ανωτέρω αναφερθέντων προκύπτει ότι η αντικειμενική παραβίαση ενός καθήκοντος επιμελείας αποτελεί *αναπόσπαστο στοιχείο* της αντικειμενικής υπόστασης του εξ αμελείας εγκλήματος. Οι επί μέρους δε κανόνες επιμελείας, οι οποίοι απαιτείται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση να αναζητούνται, προκειμένου να δύναται να διακριβωθεί η στοιχειοθέτηση ή μη του εξ αμελείας εγκλήματος, μπορεί να *αντλούνται* από τρεις πηγές: α) από το νόμο, β) από τους κανόνες της επιστήμης και της τεχνικής καθώς και από επαγγελματικούς, συναλλακτικούς, αθλητικούς κλπ. κανόνες και γ) από τις περιστάσεις.

Κανόνες επιμελείας προβλεπόμενοι στο νόμο είναι π.χ. οι κανόνες επιμελούς οδήγησης του ΚΟΚ, οι κανόνες υγιεινής και ασφαλείας των εργαζομένων κλπ. Επιστημονικούς κανόνες επιμελείας διατυπώνει π.χ. η ιατρική, όταν προδιαγράφει τον επιμελή τρόπο διενέργειας μιας ιατροχειρουργικής επέμβασης ή θεραπείας (Βλ. αρθρ. 10 παρ. 1 εδ. α΄ Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (ν. 3418/2005) : η άσκηση της ιατρικής γίνεται σύμφωνα με τους *γενικά παραδεκτούς κανόνες της ιατρικής επιστήμης*, ΑΠ 1250/2003, ΠοινΛογ 2003, 1411, ΑΠ 1644/2002, ΠΧ ΝΓ (2003) 610). Ομοίως, οι κανόνες της φαρμακολογίας προβλέπουν τον επιμελή τρόπο παρασκευής, διάθεσης και χορήγησης ενός φαρμακευτικού σκευάσματος, οι κανόνες της μηχανικής τον επιμελή τρόπο ανέγερσης ενός κτηρίου, οι κανόνες της μηχανολογίας τον επιμελή τρόπο κατασκευής ενός μηχανήματος, πλοίου, αεροσκάφους κλπ. Τέτοιοι είναι π.χ. οι γερμανικοί βιομηχανικοί κανόνες

κατασκευής και λειτουργίας μηχανημάτων (Din-Normen), οι οικοδομικοί κανόνες (βλ. π.χ. ΑΠ 897/2000, ΠΧ ΝΑ (2001) 163).

Αν, πάλι, ο κανόνας επιμελείας δεν περιέχεται στο νόμο ή σε *leges artis*, θα τον αναζητήσουμε στις περιστάσεις, βάσει της γενικής αρχής του σεβασμού των εννόμων αγαθών των άλλων που προαναφέραμε. Όποιος τρέχει π.χ. να προλάβει το λεωφορείο οφείλει να το πράξει χωρίς να ανατρέψει το νήπιο που περπατεί αμέριμνο στο πεζοδρόμιο (*Μυλωνόπουλος*, Γενικό Μέρος Ι, όπ. παρ., *Mikus*, Die Verhaltensnorm des fahrlässigen Erfolgsdelikts, 2002).

Το τρίπτυχο αυτό αποτυπώνεται ενίοτε και στη νομολογία του Αρείου Πάγου: βάση της εκάστοτε οφειλόμενης προσοχής που πρέπει κατ' αντικειμενική κρίση κάθε μετρίως συνετός και ευσυνείδητος άνθρωπος υπό τις αυτές πραγματικές περιστάσεις να καταβάλει είναι *οι νομικοί κανόνες, οι συνήθειες των συναλλαγών και η κοινή κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων πείρα και λογική* (ΑΠ 21/2001, ΠοινΛογ 2001, 60). Έτσι η παράβαση ενός καθήκοντος επιμελείας μπορεί να συνίσταται στην παράβαση ενός διοικητικού κανόνα (=π.χ. ενός κανόνα ασφαλείας των εργαζομένων), στην παράβαση ενός επιστημονικού κανόνα (=π.χ. ενός κανόνα της ιατρικής), στην παράβαση ενός τεχνικού κανόνα (=π.χ. κατασκευάζω κακότεχνα ένα κλιμακοστάσιο), αλλά και στην παράβαση μιας ποινικής διάταξης, π.χ. αφήνω αφύλαχτο ένα όρυγμα γεμάτο νερό (αρθρ. 438 ΠΚ), όπου πνίγεται ένα παιδάκι.

5. Η έννοια της «επίβλεψης» από τον πολιτικό μηχανικό ως αντικείμενο καθήκοντος επιμελείας

Τέτοιους αντικειμενικούς κανόνες επιμελείας, η παραβίαση των οποίων (επίσης σε αντικειμενικό επίπεδο) αποτελεί κατά νόμο άλλα και λογικώς ουσιώδη προϋπόθεση για την θεμελίωση ευθύνης από αμέλεια, αποτελούν και περιλαμβανόμενοι σε διατάξεις νόμων, οι οποίοι ρυθμίζουν τα καθήκοντα *επίβλεψης* που επιβαρύνουν τον πολιτικό μηχανικό κατά την εκτέλεση οικοδομικού ή γενικότερα τεχνικού έργου. Τέτοιες διατάξεις είναι οι ακόλουθες:

5.1. Οι διατάξεις του από 17/7-16/8/1923 Ν.δ (άρθρα 53-55) *σε συνδυασμό με το Β.Δ 15/12/23-21/01/24 περί εκτελέσεως του από 17/07/1923*, οι οποίες περιγράφουν την υπηρεσία της επίβλεψης – εποπτείας τεχνικών έργων για την κατασκευή των οποίων απαιτείται άδεια από δημόσια αρχή.

Σύμφωνα μ' αυτές ο επιβλέπων - εποπτεύων την εκτέλεση του έργου με σύμβαση που συνάπτει με τον *εκτελούντα το οικοδομικό έργο (κύριο του έργου ή εργολάβο ή*

πρόσωπο που με σύμβαση με τον κύριο του έργου έχει αναλάβει την διαχείριση και τη κατασκευή του έργου για λογαριασμό του κυρίου του έργου) αναλαμβάνει τις κάτωθι συγκεκριμένες αρμοδιότητες - καθήκοντα:

- επιβλέπει τις οικοδομικές εργασίες η φύση των οποίων εμπίπτει στις αρμοδιότητες που του αναθέτει η Πολεοδομία με την οικοδομική άδεια
- επιβλέπει την αρχιτεκτονική και κτιριολογική διάταξη της οικοδομής έχοντας την ευθύνη για την εφαρμογή του σχεδίου και την τήρηση υπό της υγιεινής και αισθητικής επιβαλλομένων περιορισμών και των λοιπών όρων βάσει των οποίων χορηγήθηκε η σχετική οικοδομική άδεια
- επιβλέπει τη δόμηση των μεταλλικών και εκ μεταλλοπαγούς σκυροκονιάματος ή και εξ άλλων υλικών μερών της οικοδομής έχοντας την ευθύνη για τη στερεότητα αυτών.
- Ο Μηχανικός αναφέρεται στην Πολεοδομική Υπηρεσία για την σύννομη εκτέλεση του έργου.
- Αντικαθίσταται μόνο με έγκριση της υπηρεσίας . Η σύμβασή του δεν λύεται με μόνη τη βούληση του κυρίου του έργου

Χαρακτηριστικό των ανωτέρω καθηκόντων είναι ότι αυτά είναι *συγκεκριμένα* και δεν καθιερώνουν κάποιο γενικό καθήκον μέριμνας και προσοχής για την αποτροπή αξιόποιων αποτελεσμάτων εξ οιασδήποτε πηγής κινδύνου. Ο επιβλέπων μηχανικός, π.χ., δεν ευθύνεται αν ο εργαζόμενος, παρά τις αντίθετες οδηγίες του μηχανικού, ανέλθει στην στέγη του επισκευαζόμενου κτιρίου, που καλύπτεται από εύθραυστο πλαστικό, για να συλλέξει φωλιά περιστερών, και κατακρημισθεί από εκεί, επειδή υποχώρησε η στέγη.

Σύμφωνα μάλιστα με πρόσφατη απόφαση του Γερμανικού Ακυρωτικού της 13.11.2008 (4 StR 258/08) όποιος δημιουργεί ή συντηρεί πηγές κινδύνου υποχρεούται αναλόγως των περιστάσεων να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα προστασίας άλλων προσώπων. Όμως το καθήκον αυτό για την ασφάλεια των άλλων δεν ιδρύεται ήδη με μία απλή θεωρητική δυνατότητα διακινδύνευσης άλλων, δεδομένου ότι απόλυτη εξασφάλιση έναντι κινδύνων και βλαβών είναι ανέφικτη και έτσι οι δικαιολογημένες προσδοκίες των συναλλαγών δεν είναι προσανατολισμένες σε μια τέτοια απόλυτη προστασία. Γι' αυτό και το καθήκον εξασφάλισης των άλλων περιορίζεται στην λήψη τέτοιων μέτρων, τα οποία σύμφωνα με το σύνολο των

περιστάσεων *μπορούν να αξιωθούν* (zumutbar sind) και τα οποία ένας λογικός και προσεκτικός άνθρωπος θεωρεί αναγκαία και επαρκή, ώστε να προφυλάξουν τρίτους από βλάβες.

Κατά συνέπεια, συνεχίζει το Γερμανικό Ακυρωτικό, η παράλειψη αποτροπής ενός κινδύνου θεμελιώνει ευθύνη μόνον τότε, όταν κατά μία εκ των προτέρων θεώρηση γεννάται η εγγύς κείμενη δυνατότητα να βλαβούν έννομα αγαθά άλλων. Η προκείμενη απόφαση, η οποία εκδόθηκε ακριβώς σε σχέση με την ευθύνη του διευθύνοντος οικοδομικό έργο, δέχεται τελικά ότι για την θεμελίωση του καθήκοντος επιμελείας, βάσει του οποίου θα κριθεί η ποινική ευθύνη του ανεγείροντος το έργο τίθεται ως σημείο εκκίνησης η ένταση του κινδύνου, έτσι ώστε η αξίωση επιμελείας είναι τοσούτω υψηλότερη, όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα βλάβης υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει διαγνώσιμη επικινδυνότητα της πράξης (erkennbare Gefährlichkeit, BGH St 37184 επ., Landau, Das strafrechtliche Risiko der Anbaubeteiligten, Wistra 1999, 49 επ.).

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι κίνδυνοι, οι οποίοι δεν προκλήθηκαν από κάποια επικίνδυνη πράξη του επιβλέποντος μηχανικού αλλά από άλλες πηγές κινδύνων, τις οποίες ο μηχανικός δεν ήταν υποχρεωμένος, βάσει των ειδικών καθηκόντων που του ανατέθηκαν, να ελέγχει, δεν θεμελιώνουν ποινική ευθύνη του. Αυτονόητο είναι βέβαια, ότι αν ο μηχανικός, πέραν των ως άνω ειδικών καθηκόντων, είχε αναλάβει ως *εκπρόσωπος* του κυρίου του έργου, την πλήρη ευθύνη για την επιμελή διεξαγωγή του, τότε ασφαλώς βαρύνεται και με καθήκον επιμελείας ως προς το σύνολο του έργου πέραν των ειδικών και λεπτομερώς καταστρωμένων καθηκόντων επιμελείας που τον βαρύνουν εκ του νόμου.

5.2. Οι διατάξεις των διαταγμάτων των εκδοθέντων κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 59 του Ν.Δ. 17.7/16.8.1923. (Βλ.Π.Δ 696.1974) που περιγράφουν την υπηρεσία επίβλεψης *με σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων του κυρίου του έργου και τον έλεγχο αυτών που εκτελούν το έργο, προς όφελός του*, καθώς ο ίδιος προφανώς δεν διαθέτει τις κατάλληλες τεχνικές γνώσεις. Ο ορισμός αυτού του επιβλέποντος Μηχανικού *δεν είναι υποχρεωτικός εκ του νόμου*, όπως αντίθετα συμβαίνει με τα Δημόσια έργα. Από την ανωτέρω διάταξη (άρθρα 91 – 95 π.δ 696.1974) προκύπτει ότι τα καθήκοντα της σε αυτήν προβλεπόμενης επίβλεψης είναι τα εξής:

- η υπεύθυνη παρακολούθηση των εκτελουμένων έργων

- η χορήγηση πλήρων και λεπτομερών οδηγιών στον κατασκευαστή του έργου για την κατά τα συμβατικά στοιχεία, την επιστήμη και τους κανόνες της τέχνης, έντεχνη, εμπρόθεσμη και οικονομική εκτέλεση των εργασιών
- η μέριμνα για τη συμμόρφωση του αναδόχου στις συμβατικές του υποχρεώσεις
- η περιφρούρηση των συμφερόντων του Εργοδότη
- η εργασία μικροτροποποιήσεων της αρχικής μελέτης
- η σύνταξη λογαριασμών και συγκριτικών πινάκων
- η έγκαιρη σύνταξη πρωτοκόλλων αφανών εργασιών
- η ζύγιση και παραλαβή υλικών
- η φροντίδα λήψεως απαιτούμενων δοκιμών
- οι μερικές και η τελική επιμέτρηση
- η εισήγηση επί αιτήσεως παρατάσεως των συμβατικών προθεσμιών
- η εμπρόθεσμη απάντηση και αντίκρουση των αιτήσεων και ενστάσεων του αναδόχου του έργου
- η παράσταση κατά την παραλαβή των εργασιών και ο απαιτούμενος χειρισμός και απάντηση των τυχόν ενστάσεων του αναδόχου κατά του πρωτοκόλλου παραλαβής
- η παράσταση στα δικαστήρια επί προσφυγών του αναδόχου, εάν δοθεί τέτοια εντολή από τον εργοδότη, οπότε και καταβάλλεται ιδιαίτερη αμοιβή.

5.3. Περαιτέρω καθήκοντα επιμελείας του επιβλέποντος μηχανικού θεμελιώνουν *ενδεχομένως* διατάξεις του Εργατικού Δικαίου, με τις οποίες καθορίζονται τα καθήκοντα, οι ευθύνες και οι εκ του νόμου υποχρεώσεις των συντελεστών των τεχνικών έργων εν γένει σε σχέση με την ασφάλεια των εργαζομένων και τρίτων κατά την εκτέλεση των έργων καθώς και με την διαδικασία λήψης και τήρησης μέτρων ασφαλείας κατά το στάδιο εκτελέσεως εργασιών .

5.3.1 Ειδικότερα, σύμφωνα με το Π.Δ 1073/1981 και τον Ν. 1396/83 οι διατάξεις του νόμου αυτού αφορούν αποκλειστικά στη λήψη και τήρηση των μέτρων ασφαλείας για την προστασία των εργαζομένων και τρίτων κατά την εκτέλεση των οικοδομικών και λοιπών τεχνικών έργων. Οι διατάξεις του νόμου δεν εφαρμόζονται στα δημόσια έργα. Επισημαίνεται, ότι κατά τις διατάξεις των ανωτέρω νόμων

καθιερώνεται (βλ. σχετ. εισηγητική έκθεση Ν.1396.1983) η αρχή ευθύνης των εργοδοτών σε κάθε τεχνικό έργο.

Με τις ανωτέρω διατάξεις υπό τον όρο «επίβλεψη» εννοείται μια σειρά καθηκόντων σχετικά κυρίως με τις οδηγίες τήρησης των κανόνων υγιεινής, τη λήψη και την εφαρμογή μέτρων ασφαλείας στο εργοτάξιο κατά τη διάρκεια εκτέλεσης των τεχνικών έργων. Τα καθήκοντα αυτά, όμως, διαφοροποιούνται σε σχέση με αυτά που προβλέπονται με τον ίδιο όρο επίβλεψη τόσο στο Β.Δ. της 15.12.1923/21.01.1924, όσο και στο Π.Δ. 696/1974. Από τη διατύπωση του άρθρου 7 του ν. 1396/1983 προκύπτει ότι τα καθήκοντα αυτά μπορούν να συρρέουν με άλλα καθήκοντα επίβλεψης, πράγμα που σημαίνει ότι ο μηχανικός που ασκεί τα καθήκοντα του άρθρου 91 του π.δ. 696/1974, μπορεί να αναλάβει και τα καθήκοντα επίβλεψης όπως τα περιγράφει ο ν. 1396/1983. Ωστόσο, ο νόμος αυτός δεν αποκλείει το ενδεχόμενο διαφορετικά πρόσωπα να αναλάβουν τα καθήκοντα της επίβλεψης που προβλέπει το π.δ. 696/1974 και ο ν. 1396/1983.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η έννοια της επίβλεψης ως υπηρεσία μηχανικού δεν είναι ενιαία και αδιαίρετη, αλλά αντιθέτως έχει αποτυπωθεί σε ποικίλες νομικές διατάξεις, οι οποίες καθιερώνουν εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους και αυτοτελή καθήκοντα επιμελείας. Με άλλα λόγια, η συμμετοχή, η παρακολούθηση και η εποπτεία από τους μηχανικούς σε εκτελούμενα τεχνικά έργα καταγράφεται στο νόμο σε διαφορετικές μεταξύ τους διατάξεις, οι οποίες καθιερώνουν εκάστοτε και διαφορετικές υποχρεώσεις και ευθύνες. Η διάκριση των καθηκόντων και υποχρεώσεων του μηχανικού προκύπτει από την παράθεση των διατάξεων που αναφέρονται σε κάθε «είδους» επίβλεψη από την απλή ανάγνωση των οποίων καθίσταται σαφές, ότι για κάθε κατηγορία απαιτείται μια διαφορετική σύμβαση με ιδιαίτερο αντικείμενο (έργο), όπως αυτό προσδιορίζεται από την εκάστοτε διάταξη νόμου ανάλογα με τον επιδιωκόμενο από τον νομοθέτη σκοπό.

Επισημαίνεται ότι από την παράθεση των καθηκόντων που προβλέπει το άρθρο 91 του π.δ. 696/1974 για την επίβλεψη διαπιστώνεται ότι αυτά διαφοροποιούνται πλήρως από τα καθήκοντα που προβλέπουν στην εποπτεία – επίβλεψη οι διατάξεις του Β.Δ. της 15.12.1923/21.01.1924. Η επίβλεψη του Π.Δ. 696/1974 έχει ως σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων του εργοδότη έναντι του εργολάβου, καθώς κυρίως επιβλέπει και μεριμνά την καλή εκτέλεση αυτής της σύμβασης με κριτήριο την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των συμφερόντων του εργοδότη. Περαιτέρω στα πλαίσια της σύμβασης του άρθρου 91 του π.δ 696.1974 ο

Μηχανικός συμβάλλεται αποκλειστικά και μόνο με τον κύριο του έργου και κατά την έννοια του νόμου ελέγχει τον εργολάβο ή τους υπεργολάβους για το συμφέρον του εργοδότη.

Αντίθετα στο πλαίσιο της σύμβασης των άρθρων 53-55 του από 17/7-16/8/1923 Ν.δ ο Μηχανικός συμβάλλεται με τον εκτελούντα το έργο όπως αυτός δηλώνεται δια αποδεικτικών εγγράφων στις Πολεοδομικές Αρχές χωρίς να ενδιαφέρει ο πραγματικός κύριος του έργου. Σκοπός του είναι εφαρμογή των πολεοδομικών διατάξεων για την κατασκευή του έργου σύμφωνα με τους όρους που εκδόθηκε η οικοδομική άδεια, διασφαλίζοντας το Δημόσιο Συμφέρον.

Εν κατακλείδι επισημαίνεται ότι η ύπαρξη στο έργο του επιβλέποντος του άρθρου 91 του π.δ 696.1974 δεν είναι υποχρεωτική εκ του νόμου. Αντίθετα η ύπαρξη και ορισμός του επιβλέποντος κατά τις προαναφερόμενες πολεοδομικές διατάξεις είναι εκ του νόμου υποχρεωτική και δίχως τον ορισμό του το έργο δεν εκτελείται. Ήδη από την ρύθμιση αυτή καθίσταται πρόδηλο ότι τα καθήκοντα του επιβλέποντος μηχανικού στις δύο αυτές περιπτώσεις δεν συμπίπτουν.

Σε κάθε περίπτωση η ανάληψη των καθηκόντων της επίβλεψης του Ν. 1396/1983 θα πρέπει να αποδεικνύεται με συμβατική σχέση βάσει της οποίας συντελείται η ανάθεση των συγκεκριμένων καθηκόντων στον ή στους αντισυμβαλλόμενους μηχανικούς. Τούτο, απαιτείται ιδιαίτερος γιατί ο συγκεκριμένος νόμος (Ν. 1396/1983) δεν απαγορεύει τον επιμερισμό των καθηκόντων (είναι δυνατή η ανάληψη των εν λόγω καθηκόντων από διαφορετικά άτομα) και δεν δημιουργεί αντικειμενική ευθύνη των επιβλεπόντων.

Άλλωστε, κατά το Π.Δ 696/1974 καθορίζονται για όλες τις υπηρεσίες του Μηχανικού ελάχιστα όρια αμοιβών οι οποίες αντιστοιχούν σε συγκεκριμένες προδιαγραφές εκπόνησης μελετών και διενέργειας επιβλέψεως. Κατά την έννοια του νόμου, προδιαγράφεται επακριβώς η υπηρεσία που παρέχει ο Μηχανικός και η αντίστοιχη εκ του νόμου ελάχιστη αμοιβή. Συνεπώς δεν μπορεί να υποτεθεί αυθαίρετα ότι στον Μηχανικό ανατίθενται οιονεί αυτοδικαίως καθήκοντα πέραν των όσων προβλέπονται από την σχετική σύμβαση και μάλιστα χωρίς να προκύπτει ιδιαίτερη αμοιβή για τις επιπλέον υπηρεσίες του. Κάτι αντίθετο, θα σήμαινε την καταστρατήγηση των ελαχίστων αμοιβών των Μηχανικών οι οποίες ως αναφέρθηκε ανωτέρω προστατεύονται από κανόνες αναγκαστικού δικαίου και επομένως δημοσίας τάξεως.

Περαιτέρω, πρέπει να σημειωθεί ότι ο ορισμός του τεχνικού έργου στο ν. 1396/1983 αποτελεί ορισμό γενικότερο και έννοια σαφώς ευρύτερη από αυτή που προκύπτει από τις πολεοδομικές διατάξεις. Έτσι, στην έννοια του τεχνικού έργου κατά το ν. 1396/1983 περιλαμβάνονται και τα τεχνικά έργα για τα οποία δεν απαιτείται η έκδοση οικοδομικής άδειας. Εξ αυτού συνάγεται ότι η επίβλεψη με τα καθήκοντα όπως αυτά περιγράφονται στο Ν. 1396/1983 υπάρχει και είναι απαραίτητη και στις περιπτώσεις που οι πολεοδομικές διατάξεις δεν απαιτούν την ύπαρξη εποπτείας – επίβλεψης. Ως εκ τούτου τα καθήκοντα της επίβλεψης του ν. 1396/1983 δεν αποκλείει να ασκηθούν από τον εποπτεύοντα – επιβλέποντα μηχανικό που έχει οριστεί κατά τις πολεοδομικές διατάξεις, χωρίς όμως να αποκλείεται η άσκησή τους και από πρόσωπο διαφορετικό. Καθώς, μάλιστα ο νόμος (ν. 1396/1983) δεν θεμελιώνει αντικειμενική ευθύνη του επιβλέποντος, *θα πρέπει για την ανάληψη οποιασδήποτε σχετικής ευθύνης να αποδεικνύεται η σχετική ανάθεση.*

Επισημαίνεται επιπλέον ότι σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ.1 έως 4 του ως άνω νόμου οι υποχρεώσεις του επιβλέποντα σχετικά με τα μέτρα ασφαλείας περιορίζονται στο πλαίσιο οδηγιών και γενικών κατευθύνσεων λαμβάνοντας υπόψη *την γενική αρχή ευθύνης του εργοδότη των εργαζομένων.*

5.3.2 Σύμφωνα με το Π.Δ 305/1996 (εργατικό δίκαιο) σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας που πρέπει να εφαρμόζονται στα προσωρινά ή κινητά εργοτάξια" (όγδοη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16 (παράγραφος 1) της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) καθορίζονται οι ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας που πρέπει να εφαρμόζονται στα προσωρινά ή κινητά εργοτάξια, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 2.

Από την ενδελεχή ανάλυση του Π.Δ 305/1996 προκύπτει ότι στο συγκεκριμένο νομοθέτημα δεν προβλέπεται ο όρος «επιβλέπων» αλλά αυτός του «συντονιστή». Έτσι, συντονιστής για θέματα ασφαλείας και υγείας κατά την εκπόνηση της μελέτης του έργου είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο οποίο ο εργολάβος ολόκληρου του έργου και εάν δεν υπάρχει ο κύριος του έργου αναθέτει την εκτέλεση των καθηκόντων που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 5 του νομοθετήματος αυτού. Εξίσου, συντονιστής για θέματα ασφαλείας και υγείας κατά την εκτέλεση του έργου είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο οποίο ο εργολάβος ολόκληρου του έργου και εάν δεν υπάρχει ο κύριος του έργου αναθέτει τα καθήκοντα που προβλέπονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 5 του νομοθετήματος αυτού.

Ο συντονιστής για θέματα ασφάλειας και υγείας κατά την εκπόνηση της μελέτης συντονίζει την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του συγκεκριμένου διατάγματος, καταρτίζει ή αναθέτει την κατάρτιση του σχεδίου ασφάλειας και υγείας, καταρτίζει το φάκελο ασφάλειας και υγείας. Ο συντονιστής για θέματα ασφάλειας και υγείας κατά την εκτέλεση του έργου οφείλει να συντονίζει, επίσης, την εφαρμογή των γενικών αρχών πρόληψης και ασφάλειας στις τεχνικές ή και οργανωτικές επιλογές, να συντονίζει την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων ώστε οι εργολάβοι και οι υπεργολάβοι να εφαρμόζουν με συνέπεια τις αρχές τις προβλεπόμενες στο συγκεκριμένο διάταγμα, όπως και να εφαρμόζουν, όποτε απαιτείται το σχέδιο ασφάλειας και υγιεινής, να συντονίζει την εποπτεία για την ορθή εφαρμογή των εργασιακών διαδικασιών.

5.3.3 Αρμοδιότητες – υποχρεώσεις τεχνικού ασφάλειας

1. Για την επίβλεψη των συνθηκών εργασίας ο τεχνικός ασφάλειας έχει υποχρέωση:

α) να επιθεωρεί τακτικά τις θέσεις εργασίας από πλευράς υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας, να αναφέρει στον εργοδότη οποιαδήποτε παράλειψη των μέτρων υγιεινής και ασφάλειας, να προτείνει μέτρα αντιμετώπισής της και να επιβλέπει την εφαρμογή τους,

β) να επιβλέπει την ορθή χρήση των ατομικών μέσων προστασίας, γ) να ερευνά τα αίτια των εργατικών ατυχημάτων, να αναλύει και αξιολογεί τα αποτελέσματα των ερευνών του και να προτείνει μέτρα για την αποτροπή παρόμοιων ατυχημάτων,

δ) να εποπτεύει την εκτέλεση ασκήσεων πυρασφάλειας και συναγερμού για την διαπίστωση ετοιμότητας προς αντιμετώπιση ατυχημάτων.

2. Για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στην επιχείρηση ο τεχνικός ασφάλειας έχει υποχρέωση:

α) να μεριμνά ώστε οι εργαζόμενοι στην επιχείρηση να τηρούν τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας και να τους ενημερώνει και καθοδηγεί για την αποτροπή του επαγγελματικού κινδύνου που συνεπάγεται η εργασία τους,

β) να συμμετέχει στην κατάρτιση και εφαρμογή των προγραμμάτων εκπαίδευσης των εργαζομένων σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας.

Η άσκηση του έργου του τεχνικού ασφάλειας δεν αποκλείει την ανάθεση σ' αυτόν από τον εργοδότη και άλλων καθηκόντων, πέρα από το ελάχιστο όριο ωρών απασχόλησής του ως τεχνικού ασφάλειας.

Ο τεχνικός ασφάλειας έχει, κατά την άσκηση του έργου του, ηθική ανεξαρτησία απέναντι στον εργοδότη και στους εργαζομένους. Τυχόν διαφωνία του με τον εργοδότη, για θέματα της αρμοδιότητάς του, δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο καταγγελίας της σύμβασής του. Σε κάθε περίπτωση η απόλυση του τεχνικού ασφάλειας πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Ο τεχνικός ασφάλειας έχει υποχρέωση να τηρεί το επιχειρησιακό απόρρητο.

Όπως προκύπτει από το σύνολο των ανωτέρω παρατεθεισών διατάξεων, εκάστη εξ αυτών προβλέπει για τον «επιβλέπων» μηχανικό εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους καθήκοντα επιμελείας, η δε έννοια της επίβλεψης ως υπηρεσία μηχανικού επ' ουδενί δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενιαία. Ως εκ τούτου οφείλεται σε κάθε περίπτωση ο σαφής προσδιορισμός του ρυθμιστικού πλαισίου που καλύπτει την συμβατική υποχρέωση που έχει αναλάβει ο μηχανικός έναντι του εργοδότη του, ώστε κατ' επέκταση να δύναται να διαγνωσθεί επακριβώς με τι «είδους» επίβλεψη είναι επιφορτισμένος, ποια δηλ. είναι κατ' ουσίαν τα οφειλόμενα από τον μηχανικό καθήκοντα επιμελείας του.

Η διάγνωση δε αυτή είναι θεμελιώδους σημασίας για την διακρίβωση τυχόν ποινικής ευθύνης του μηχανικού στην περίπτωση σωματικής βλάβης (άρθρο 314 ΠΚ) ή ανθρωποκτονίας εξ αμελείας (302 ΠΚ). Και τούτο, διότι, όπως έχει ήδη εκτενώς αναφερθεί ανωτέρω, για την στοιχειοθέτηση του εξ αμελείας εγκλήματος πρέπει το αποτέλεσμα να συνιστά πραγμάτωση του κινδύνου που έθεσε ο δράστης με την παραβίαση συγκεκριμένου καθήκοντος επιμελείας, το οποίο του είχε ανατεθεί, και όχι άλλου με την τήρηση του οποίου δεν ήταν επιφορτισμένος.

Η αναγόρευση δηλ. του μηχανικού ως «επιβλέπων» ενός τεχνικού έργου δεν συνεπάγεται άνευ ετέρου την καθολική του ευθύνη για την ορθή εκτέλεση του έργου, πολλώ δε μάλλον ουδόλως σημαίνει ότι είναι υπαίτιος για οποιοδήποτε συλλήβδην εργατικό ατύχημα ή την σωματική βλάβη ή τον θάνατο τρίτων προσώπων που συνέβη κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του τεχνικού έργου εκ μόνου του γεγονότος ότι αυτός υπήρξε επιβλέπων μηχανικός. Πρέπει, επομένως, οπωσδήποτε να αναζητείται βάσει της συμβατικής σχέσης και της ρυθμιστικής αυτής νομοθεσίας, εάν ο υπό κρίση εκάστοτε επιβλέπων μηχανικός, ήταν επιφορτισμένος και με την τήρηση εκείνου του

καθήκοντος επιμελείας, η παράβαση του οποίου προκάλεσε αιτιωδώς το συγκεκριμένο, εκάστοτε, εγκληματικό αποτέλεσμα.

Όπως εξ άλλου έχει ήδη αναφερθεί, στο πλαίσιο ενός τεχνικού έργου μπορεί να ανατεθούν στους πλείονες επιβλέποντες μηχανικούς *επί μέρους* καθήκοντα επιμελείας. Έτσι, στην περίπτωση αυτή οφείλεται να διαπιστώνεται *ποιός* εκ των πλειόνων επιβλεπόντων μηχανικών *ήταν επιφορτισμένος με την τήρηση εκείνου του καθήκοντος επιμελείας*, η παράβαση του οποίου οδήγησε αιτιωδώς στην σωματική βλάβη ή τον θάνατο του παθόντος.

Τα ανωτέρω έχουν σημασία και για τη διάκριση του «επιβλέποντος» μηχανικού από τον «κύριο» του έργου και τον «εργολάβο». Έτσι, σύμφωνα με την νομολογία (βλ. π.χ. ΕφΙω 110/2009) *εργολάβος «θεωρείται το πρόσωπο που συμβάλλεται με μίσθωση έργου με τον κύριο του έργου και αναλαμβάνει την εκτέλεση ολοκλήρου τεχνικού έργου ή τμήματός του», επιβλέπων «θεωρείται το πρόσωπο που με σύμβαση με τον κύριο του έργου και σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις αναλαμβάνει την επίβλεψη της εφαρμογής της μελέτης και εκτέλεσης τεχνικού έργου ή τμήματος αυτού, σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και της τέχνης», ενώ ως εργοδότης («κύριος του έργου») «θεωρείται ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος του ακινήτου, στο οποίο εκτελείται, ύστερα από εντολή του και για λογαριασμό του, τεχνικό έργο».*

Από τα παραπάνω συνάγεται, ωστόσο, κατά την εν λόγω απόφαση ότι *«ο επιβλέπων μηχανικός οικοδομικού έργου, ως εκπρόσωπος του εργοδότη του έργου αυτού, οφείλει, να παρευρίσκεται στο χώρο εκτέλεσής του καθ' όλη τη διάρκεια της ημερήσιας εργασίας των διαφόρων συνεργείων, με τα οποία εκτελείται το εν λόγω έργο (ΑΠ 1042/08 ΤΝΠ Νόμ. 1168/07 ΝοΒ 56- 1249)».*

Το συμπέρασμα αυτό, ωστόσο, που καθιερώνει ένα **γενικό «τεκμήριο αρμοδιότητας»** και συνεπώς **«τεκμήριο ευθύνης»** για τον επιβλέποντα μηχανικό, έρχεται σε αντίθεση τόσο προς τις διατάξεις περί της ευθύνης του εργολάβου (άρθρο 111 ΠΔ 1073/1981) όσο και προς τις προπαρατεθείσες διατάξεις για τις υποχρεώσεις και καθήκοντα του επιβλέποντος μηχανικού.

Σύμφωνα με την πρώτη, υποχρέωση διαρκούς παρουσίας επί τόπου του έργου έχει μόνον ο εργοδότης ή ο εκπρόσωπός του, ο οποίος συνδέεται με αυτόν με ειδική εκάστοτε σχέση εκπροσώπησης. Ο νόμος ουδόλως καθιερώνει γενική («εκ του νόμου») εκπροσώπηση του εργοδότη από τον επιβλέποντα μηχανικό, του οποίου τα καθήκοντα καταστρώνονται λεπτομερώς στις προπαρατεθείσες διατάξεις. Αν ο νομοθέτης ήθελε οιονεί αυτομάτως να καθίσταται ο επιβλέπων μηχανικός και

εκπρόσωπος του κυρίου του έργου θα το είχε διατυπώσει ρητά, όπως ρητά και διεξοδικά κατέστρωσε εν πάση λεπτομερεία τα καθήκοντα του μηχανικού.

Το ως άνω «γενικό τεκμήριο ευθύνης», ωστόσο, που επιβάλλει υποχρέωση διαρκούς παρουσίας στον επιβλέποντα μηχανικό καθ' όλη τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου (έστω και χωρίς συμβατική δέσμευση) έρχεται και σε αντίθεση με το σύνολο των διατάξεων της νομοθεσίας μας, που δεν απαγορεύει στον μηχανικό παράλληλη επίβλεψη πλειόνων τεχνικών έργων, πράγμα που θα ήταν αντιφατικό, αν ο νόμος υποχρέωνε τον επιβλέποντα μηχανικό σε διαρκή και αδιάλειπτη παρουσία επί τόπου του έργου και χωρίς αυτό να έχει συμφωνηθεί, δηλ. αυτοδικαίως εκ μόνης της ιδιότητάς του ως επιβλέποντος.

6. Οι αρχές «της εμπιστοσύνης» και του «καταμερισμού εργασίας» και η σημασία τους για την ευθύνη του επιβλέποντος μηχανικού

Τα ανωτέρω επιβεβαιώνονται και από δύο θεμελιώδεις αρχές που ισχύουν σε περίπτωση συγκλίνουσας δράσης πλειόνων προσώπων για την κρίση περί του αν θεμελιώνεται ή όχι ποινική εξ αμελείας ευθύνη. Την αρχή της «εμπιστοσύνης» και την αρχή του «καταμερισμού εργασίας».

Σύμφωνα με την *αρχή της εμπιστοσύνης* (Vertrauensgrundsatz) κάθε επιμελώς πράττων κοινωνός δικαιούται να έχει εμπιστοσύνη ότι και οι λοιποί πράττουν εξ ίσου επιμελώς, εκτός βεβαίως αν το σφάλμα του άλλου που ήδη τελείται ή επίκειται είναι τόσο προφανές, ώστε εξ αυτού του λόγου υποχρεούται το πρώτον να το υπολογίσει. (βλ. *Ανδρουλάκη* I, 323, *Μαγκάκη*, Η επιτρεπομένη κινδυνώδης δράσις, 1961, 21, *Exner*, Fahrlässiges Zusammenwirken, σε: Frank-FS I, 1930, 582, *Duttge*, Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch § 15 αρ. 139, *Roxin*, Strafrecht, Allgemeiner Teil I, 4. Aufl., § 24 αρ. 21, *Schönke-Schröder-Cramer/Sternberg-Lieben*, Strafgesetzbuch, Kommentar, 27. Aufl., § 15 αρ. 149 επ., 213).

Η αρχή της εμπιστοσύνης ενέχει *γενικότερη ισχύ* διέπουσα κάθε επικίνδυνη συμπεριφορά. Επομένως, η αρχή της εμπιστοσύνης αποκλείει την πλημμέλεια της συμπεριφοράς, δηλ. την αντικειμενική παραβίαση του καθήκοντος επιμελείας και μέσω αυτού την αντικειμενική υπόσταση του εξ αμελείας εγκλήματος. Όποιος κινείται εντός των ορίων της αρχής της εμπιστοσύνης *συμπεριφέρεται επιμελώς*.

Μόνον όταν, η παραβίαση του αντικειμενικού καθήκοντος επιμελείας εκ μέρους του άλλου (αλλότριο σφάλμα) ή το ενδεχόμενο αυτή να συμβεί, είναι τόσο *εμφανής*, είτε άνευ ετέρου είτε με καταβολή της απαιτούμενης επιμέλειας, ώστε δεν

δύναται να γίνει ανεκτή η παράβλεψη του, η αρχή της εμπιστοσύνης ή όταν, ένεκα ήδη σφαλερής συμπεριφοράς αναμένονται μετά λόγου πειραιτέρω σφάλματα, παύει να ισχύει.

Από την άλλη πλευρά, κατά την αρχή του καταμερισμού εργασίας (Arbeitsteilungsprinzip), σε περίπτωση συγκλίνουσας δραστηριότητας πλειόνων, η εκ μέρους ενός παραβίαση καθήκοντος επιμέλειας που προκάλεσε το αξιόποινο αποτέλεσμα δεν μπορεί να επιβαρύνει και εκείνον που τήρησε την αντικειμενικά οφειλόμενη από αυτόν επιμέλεια καθόσον τον αφορούσε. Στην περίπτωση αυτή ο επιμελώς συμπεριφερθείς δεν πληροί καν την α.υ. του εξ αμελείας εγκλήματος και γι' αυτό δεν ευθύνεται (*Jescheck – Weigend* 55 I. 3. e).

Σύμφωνα, επομένως, με την αρχή της εμπιστοσύνης και του καταμερισμού της εργασίας, ο επιβλέπων μηχανικός που εκπλήρωσε επιμελώς τα ανατεθειμένα σ' αυτόν καθήκοντα δικαιούται να έχει εμπιστοσύνη ότι και οι λοιποί ασχολούμενοι με το έργο τα εκπληρώνουν επιμελώς, χωρίς να υποχρεούται να ελέγχει και αν αυτοί τηρούν τα δικά τους καθήκοντα. Δεν υποχρεούται π.χ. να ελέγχει με επιτόπιους αιφνιδιαστικούς ελέγχους αν ο εργολάβος ευρίσκεται διαρκώς και πραγματικώς στο έργο.

7. Συμπέρασμα

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο επιβλέπων μηχανικός ευθύνεται για εξ αμελείας ανθρωποκτονία ή σωματική βλάβη που επισυνέβη κατά την εκτέλεση οικοδομικού έργου μόνον εφ' όσον παραβίασε αντικειμενικά οφειλόμενο καθήκον επιμελείας από τα αναφερόμενα στις επί μέρους ειδικές διατάξεις υπό την πειραιτέρω προϋπόθεση ότι το αξιόποινο αποτέλεσμα συνιστά πραγμάτωση του κινδύνου που έθεσε με την παραβίαση του εν λόγω κανόνα και όχι άλλου κανόνα, είτε εφ' όσον ανέλαβε συμβατικά καθήκοντα εκπροσώπησης του κυρίου του έργου ως προς το όλο φάσμα των εργασιών. Γενικό τεκμήριο υπαιτιότητας υπερτείνουν τα εκ του νόμου ή συμβατικώς αναληφθέντα καθήκοντα επιμελείας του δεν καθιερώνεται.